

รายงานการประเมินและถอดบทเรียนโครงการบริหารจัดการการเรียนการสอนโดยประยุกต์ใช้
แนวทางการทรงงานตามรอยพระยุคลบาท (SAPAE) ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของ
โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) โรงเรียนวัดหนองศาลา (ประชานุกูล)*
ASSESSMENT REPORT AND LESSON LEARNED OF THE TEACHING AND
LEARNING MANAGEMENT PROJECT BY THE IMPLEMENTED THE KING WORKING
STYLES (SAPAE) MODEL IN THE EPIDEMIC SITUATION OF CORONAVIRUS
DISEASE 2019 (COVID-19) AT WAT NONG SALA SCHOOL (PRACHANUKUL)

ฉันทนา ภูมมา Chantana Phumma

โรงเรียนวัดหนองศาลา (ประชานุกูล) Watnongsala (Prachanukul) school, Thailand

Corresponding Author E-mail: Cypmok@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อประเมินบริบทของโครงการเกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน ปัญหา ความเหมาะสมของหลักการวัตถุประสงค์ของโครงการความสอดคล้องของกิจกรรมในโครงการกับโครงการ และความเป็นไปได้ของโครงการ 2) เพื่อประเมินปัจจัยนำเข้าของโครงการเกี่ยวกับความพร้อมของโรงเรียนในการดำเนินการโครงการ ความเหมาะสมของการบริหารจัดการ การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง 3) เพื่อประเมินกระบวนการของโครงการเกี่ยวกับการสำรวจปัญหา (S) การวิเคราะห์ปัญหา (A) การวางแผนแก้ปัญหา (P) การดำเนินการแก้ปัญหา (A) และการประเมินผล (E) และ 4) เพื่อประเมินผลผลิตของโครงการ เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี ใช้แนวคิดรูปแบบการประเมินของ Stufflebeam เป็นกรอบการวิจัย กลุ่มเป้าหมายครู 22 คน กรรมการสถานศึกษา/กรรมการที่ปรึกษา 26 คน ตัวอย่างนักเรียน 186 คน ตัวอย่างผู้ปกครอง 205 คน มีสถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัจจุบัน ปัญหาการบริหารจัดการการเรียนการสอนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) โดยภาพรวม ที่มีความต้องการจำเป็นสำคัญลำดับที่ 1 คือ ครูผู้สอน ลำดับที่ 2 คือ รูปแบบการจัดการเรียนการสอน ลำดับที่ 3 คือ เทคโนโลยีสนับสนุนการเรียนรู้ บริบทของโครงการเกี่ยวกับ หลักการ วัตถุประสงค์และกิจกรรมในโครงการ มีความเหมาะสม สอดคล้องกับนโยบายของหน่วยงานต้นสังกัด ภายใต้บริบทพื้นที่และความพร้อมของนักเรียน โครงการมีความเป็นไปได้และสามารถปฏิบัติได้ 2) การประเมินปัจจัยนำเข้าของโครงการเกี่ยวกับความพร้อมของโรงเรียนในการดำเนินการโครงการ ความเหมาะสมของการบริหารจัดการ และการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีความพร้อมในการดำเนินการ 3) มีการปฏิบัติตามขั้นตอนการดำเนินการของโครงการในระดับมากที่สุด 4) การประเมินผลผลิตของโครงการผ่านเกณฑ์การประเมิน 7 รายการประเมิน และไม่ผ่านเกณฑ์การประเมิน 1 รายการประเมิน

คำสำคัญ: การประเมินโครงการ, การถอดบทเรียน, การเรียนการสอน, การทรงงานตามรอยพระยุคลบาท

Abstract

This research article aims 1) to assess the project context with respect to current conditions, problems, suitability of the project objectives correspondence of project activities with project and project feasibility, 2) to assess project inputs regarding school readiness for project implementation, appropriateness of management, stakeholder participation, and 3) to evaluate the project process regarding problem survey (S), problem analysis (A), problem planning (P), action (A), and evaluation (E), and 4) evaluate the project's productivity. Mixed methods research was conducted by using Stufflebeam assessment model as a conceptual framework. The target group of the study consisted of 22 teachers, 26 school committees/advisory committees, 186 students, 205 parents. The quantitative data were analyzed by percentage, frequency, mean, standard deviation whereas qualitative data was analyzed by content analysis. Research results found that 1) current condition, problems in teaching and learning management in the situation of the epidemic of Coronavirus Disease 2019 (COVID-19), in overall showed that the first priority is the teacher, the second priority is the model of teaching and learning, and the third priority is technology to support learning. The project context regarding principles, objectives and activities in the project is appropriate consistent with the policy of the agency under the space context and readiness of students. The project is feasible and can be implemented. 2) Assessment of the project's inputs regarding the school's readiness to implement the project is suitability of management, and the involvement of stakeholders is ready for implementation. 3) The implementation of the project process is performed at the highest level. 4) Evaluation of the project's productivity passes the evaluation criteria of 7 evaluation items and does not pass the evaluation criteria of 1 evaluation item.

Keywords: Project Evaluation, Lesson Learned, Teaching and Learning, Implemented the King Working Styles

บทนำ

สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ส่งผลกระทบต่อประชากรโลกเป็นวงกว้าง มีจำนวนผู้ป่วยติดเชื้อและผู้เสียชีวิตเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมากในระยะเวลาอันรวดเร็ว องค์การอนามัยโลกจึงได้ประกาศให้โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 เป็นโรคระบาดใหญ่ (Pandemic) ส่งผลต่อการดำเนินชีวิต เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของประชาชน รวมทั้งส่งผลกระทบต่อการศึกษาในวงกว้าง ที่มีการกักหน้ที่ในการจัดการศึกษาในหลายระดับ เป็นสถานที่ที่มีนักเรียนอยู่ร่วมกันมาก ซึ่งเป็นความเสี่ยงสูงที่อาจเกิดการแพร่ระบาดได้รวดเร็วมากยิ่งขึ้น

กระทรวงศึกษาธิการ (2563) มีนโยบายการจัดการเรียนการสอนภายใต้การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ที่เป็นหลักคิดสู่การปฏิบัติว่า “การเรียนรู้นำการศึกษา โรงเรียนอาจหยุดได้แต่การเรียนรู้หยุดไม่ได้” และใช้การเรียนการสอนทางไกลเป็นทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2563 โรงเรียนวัดหนองศาลา(ประชานุกูล) จัดการเรียนการสอนโดยใช้การเรียนผ่านทีวี (On-Air) ผ่านช่องรายการโทรทัศน์ในระบบดิจิทัล โดยการเผยแพร่สัญญาณจากมูลนิธิการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมในพระบรมราชูปถัมภ์ (DLTV) เป็นหลัก และทางช่องทางการเรียนรู้ เว็บไซต์ และ Application ของมูลนิธิการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม ในพระบรมราชูปถัมภ์ ตามความสะดวกและความพร้อมของผู้ปกครอง ผสมผสานกับการเรียนด้วยใบงาน ใบความรู้ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2563 โรงเรียนเปิด-ปิดเรียนเป็นช่วงๆ เนื่องจากสถานการณ์การแพร่ระบาดขยายวงกว้าง การเรียนการสอนจึงเป็นแบบ On-Site (กรณีเปิดเรียนได้) รูปแบบ On-Air รูปแบบ On-Line รูปแบบ On-Hand ผสมผสานกัน รวมทั้งจัดทำคลิปสรุปบทเรียนเฉลยการบ้าน การทำแบบฝึกหัด ผสมผสานกันโดยปรับประยุกต์และแก้ปัญหาอย่างต่อเนื่องตลอดปีการศึกษา จากข้อมูลการสำรวจเครื่องมือสำหรับการเรียนรู้ของนักเรียนภาพรวมมากกว่า 90% ขาดแคลนอุปกรณ์/เครื่องมือสำหรับการเรียนรู้ อาทิ เครื่องคอมพิวเตอร์ แท็บเล็ต เครื่องฉายอินเตอร์เน็ต และจากการถอดบทเรียนการดำเนินการ ปัญหา อุปสรรคและแนวทางการจัดการเรียนการสอนปีการศึกษา 2563 พบว่า การตอบสนองการเรียนรู้ในด้านต่างๆ ของนักเรียนต่อการเข้าถึงการเรียนรู้ด้วยการเรียนผ่านทีวี (On-Air) และใช้เทคโนโลยีได้น้อยมาก ภาระงานมีปริมาณมากเป็นภาระของนักเรียนและผู้ปกครอง ใบงานใบความรู้ต่างๆ ไม่ส่งผลให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้เนื่องจากไม่สามารถศึกษาให้เข้าใจได้ด้วยตนเองและผู้ปกครองไม่มีองค์ความรู้ช่วยสอนให้ได้ การส่งงานของนักเรียนมีอัตราการส่งงานลดลงอย่างต่อเนื่อง แม้ว่าครูกำกับติดตาม ช่วยเหลืออย่างต่อเนื่อง ประกอบนโยบายหน่วยงานต้นสังกัดให้ความสำคัญต่อการเรียนรู้ของนักเรียน ลดภาระงาน ไม่ก่อให้เกิดความเครียด มีความยืดหยุ่นและบูรณาการกับการดำเนินชีวิตประจำวัน การบริหารจัดการการเรียนการสอนในปีการศึกษา 2564 เป็นโจทย์สำคัญสำหรับการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ โรงเรียนต้องมีการบริหารจัดการ วางแผน หาแนวทางแก้ไขปัญหา ปรับเปลี่ยนรูปแบบการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความพร้อมของนักเรียน และบริบทของชุมชน ผู้ปกครอง รวมถึงนโยบายของหน่วยงานต้นสังกัด

ในฐานะผู้วิจัยเป็นผู้บริหารสถานศึกษามีความเข้าใจปัญหาการจัดการเรียนการสอนดังกล่าวข้างต้น จึงได้ริเริ่มโครงการบริหารจัดการการเรียนการสอนโดยประยุกต์ใช้แนวทางการทรงงานตามรอยพระยุคลบาท (SAPAE) ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) โรงเรียนวัดหนองศาลา (ประชานุกูล) ในการดำเนินการจัดการเรียนการสอนปีการศึกษา 2564 ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด และมีความเหมาะสมสอดคล้องกับความพร้อมและบริบทของนักเรียน สอดรับกับนโยบายด้านการศึกษา ความปลอดภัย ด้านโอกาส คุณภาพและประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อประเมินบริบทของโครงการเกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน ปัญหา ความพร้อมของโรงเรียน ความเหมาะสมของหลักการ ความสอดคล้องกับนโยบายหน่วยงานต้นสังกัด ความเหมาะสมของวัตถุประสงค์ และความสอดคล้องของกิจกรรมในโครงการกับโครงการ
2. เพื่อประเมินปัจจัยนำเข้าของโครงการเกี่ยวกับความพร้อมของบุคลากร ความเพียงพอของงบประมาณ ความพร้อมของสื่อวัสดุอุปกรณ์ ความเหมาะสมของการบริหารจัดการและการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง
3. ประเมินกระบวนการของโครงการเกี่ยวกับการสำรวจปัญหา (S) การวิเคราะห์ปัญหา (A) การวางแผนแก้ปัญหา (P) การดำเนินการแก้ปัญหา (A) และการประเมินผล (E)
4. เพื่อประเมินผลผลิตของโครงการบริหารจัดการการเรียนการสอนโดยประยุกต์ใช้แนวทางการทรวงงานตามรอยพระยุคลบาท (SAPAE) ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) โรงเรียนวัดหนองศาลา (ประชานุกูล)

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นงานวิจัยแบบผสมผสานวิธี โดยมีการแบ่งขั้นตอนการวิจัยออกเป็น 4 ขั้นตอนดังนี้
ขั้นตอนที่ 1 การประเมินบริบทของโครงการเกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน ปัญหา ความเหมาะสมของหลักการของโครงการ ความเหมาะสมของวัตถุประสงค์ของโครงการ ความสอดคล้องของกิจกรรมในโครงการกับโครงการ และ ความเป็นไปได้ของโครงการ

1.1 ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาการบริหารจัดการการเรียนการสอนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19)

วิธีดำเนินการศึกษา: ศึกษาบริบทของโครงการเกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน ปัญหาสภาพที่เป็นจริง และสภาพที่คาดหวังการบริหารจัดการการเรียนการสอนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19)

กลุ่มเป้าหมาย: เลือกครูแบบเจาะจงครูโรงเรียนวัดหนองศาลา (ประชานุกูล) จำนวน 22 คน

เครื่องมือ: แบบสอบถามบริบทของโครงการเกี่ยวกับสภาพที่เป็นจริง สภาพที่คาดหวังในอนาคตเกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน ปัญหาการบริหารจัดการการเรียนการสอนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19)

การวิเคราะห์ข้อมูล: วิเคราะห์ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

1.2 การศึกษาความเหมาะสมของหลักการของโครงการ ความเหมาะสมของวัตถุประสงค์ของโครงการ ความสอดคล้องของกิจกรรมในโครงการกับโครงการและความเป็นไปได้ของโครงการ

วิธีดำเนินการศึกษา: ประเมินบริบทของโครงการเกี่ยวกับความเหมาะสมของหลักการของโครงการ ความเหมาะสมของวัตถุประสงค์ของโครงการ ความสอดคล้องของกิจกรรมในโครงการกับโครงการและความเป็นไปได้ของโครงการ

กลุ่มเป้าหมาย: 1) เลือกครูแบบเจาะจงครูโรงเรียนวัดหนองศาลา (ประชานุกูล) จำนวน 22 คน 2) เลือกแบบเจาะจง คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ยกเว้นผู้อำนวยการสถานศึกษาและตัวแทนครู คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 13 คน และ คณะกรรมการที่ปรึกษาจำนวน 13 คน รวม 26 คน

เครื่องมือ: แบบสอบถามบริบทของโครงการเกี่ยวกับความเหมาะสมของหลักการของโครงการความเหมาะสมของวัตถุประสงค์ของโครงการ ความสอดคล้องของกิจกรรมในโครงการกับโครงการและความเป็นไปได้ของโครงการ

การวิเคราะห์ข้อมูล: วิเคราะห์ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ขั้นตอนที่ 2 ประเมินปัจจัยนำเข้าของโครงการเกี่ยวกับความพร้อมของโรงเรียนในการดำเนินการโครงการ ความเหมาะสมของการบริหารจัดการและการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

วิธีดำเนินการศึกษา: ประเมินปัจจัยนำเข้าของโครงการเกี่ยวกับความพร้อมของโรงเรียนในการดำเนินการโครงการ ความเหมาะสมของการบริหารจัดการและการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

ประชากรและกลุ่มเป้าหมาย/กลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร 1) คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ยกเว้นผู้อำนวยการสถานศึกษาและตัวแทนครู จำนวน 13 คน และคณะกรรมการที่ปรึกษา จำนวน 13 คน รวม 26 คน 2) ครูโรงเรียนวัดหนองศาลา (ประชานุกูล) จำนวน 22 คน 3) ผู้ปกครองคิดจากจำนวนนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปีการศึกษา 2563 จำนวน 432 คน

2. กลุ่มเป้าหมาย/ตัวอย่าง 1) เลือกแบบเจาะจงคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ยกเว้นผู้อำนวยการสถานศึกษาและตัวแทนครู คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน 13 คน และคณะกรรมการที่ปรึกษาจำนวน 13 คน รวม 26 คน 2) เลือกแบบเจาะจงครูโรงเรียนวัดหนองศาลา (ประชานุกูล) จำนวน 22 คน 3) ผู้ปกครองอนุบาลปีที่ 2 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปีการศึกษา 2563 จำนวน 205 คน

เครื่องมือ: แบบสอบถามปัจจัยนำเข้าของโครงการเกี่ยวกับความพร้อมของโรงเรียนในการดำเนินการโครงการ ความเหมาะสมของการบริหารจัดการการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

การวิเคราะห์ข้อมูล : การวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ขั้นตอนที่ 3 ประเมินกระบวนการของโครงการเกี่ยวกับขั้นตอนการดำเนินการโครงการ ได้แก่ การสำรวจปัญหา (S) การวิเคราะห์ปัญหา (A) การวางแผนแก้ปัญหา (P) การดำเนินการแก้ปัญหา (A) และการประเมินผล (E)

วิธีการศึกษา : ประเมินกระบวนการของโครงการเกี่ยวกับขั้นตอนการดำเนินการโครงการ ได้แก่ การสำรวจปัญหา (S) การวิเคราะห์ปัญหา (A) การวางแผนแก้ปัญหา (P) การดำเนินการแก้ปัญหา (A) และการประเมินผล (E)

กลุ่มเป้าหมาย : เลือกครูแบบเจาะจงครูโรงเรียนวัดหนองศาลา (ประชานุกูล) จำนวน 22 คน

เครื่องมือ : แบบสอบถามกระบวนการของโครงการเกี่ยวกับการสำรวจปัญหา (S) การวิเคราะห์ปัญหา (A) การวางแผนแก้ปัญหา (P) การดำเนินการแก้ปัญหา (A) และการประเมินผล (E)

การวิเคราะห์ข้อมูล : การวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ขั้นตอนที่ 4 ประเมินผลผลิตของโครงการ เกี่ยวกับ

4.1 คุณภาพการจัดการเรียนการสอนของครูโดยใช้แผนบูรณาการ 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

วิธีการศึกษา : ประเมินคุณภาพการจัดการเรียนการสอนของครูโดยใช้แผนบูรณาการ 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง 1) ประชากร ผู้ปกครองคิดจากจำนวนนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 423 คน 2) กลุ่มตัวอย่าง ผู้ปกครองอนุบาลปีที่ 2 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปีการศึกษา 2564 จำนวน 205 คน

เครื่องมือ : แบบสอบถามคุณภาพการจัดการเรียนการสอนของครูโดยใช้แผนบูรณาการ 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

การวิเคราะห์ข้อมูล : การวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

4.2 คุณภาพของนักเรียน จำแนกเป็น 1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับสถานศึกษา 2) ผลการทดสอบระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) 3) ผลการประเมินสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน 4) ผลการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตร

วิธีการศึกษา : ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับสถานศึกษา ผลการทดสอบระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ผลการประเมินสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน และ ผลการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตร

แหล่งข้อมูล : กลุ่มงานบริหารวิชาการ

เครื่องมือ : 1) แบบบันทึกผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับสถานศึกษา ตามสภาพจริง 2) แบบบันทึกผลการทดสอบระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 3) แบบบันทึกผลการประเมินสมรรถนะสำคัญของผู้เรียนตามสภาพจริง 4) แบบบันทึกผลการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตร ตามสภาพจริง

การวิเคราะห์ข้อมูล : การวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

4.3 ความพึงพอใจของนักเรียน และผู้ปกครองที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19)

วิธีการศึกษา : ประเมินความพึงพอใจของนักเรียน ผู้ปกครองที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร 1) นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 353 คน 2) ผู้ปกครองคิดจากจำนวนนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 424 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง 1) นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 186 คน 2) ผู้ปกครองชั้นอนุบาลปีที่ 2 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 205 คน

เครื่องมือ : แบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19)

การวิเคราะห์ข้อมูล : การวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

4.4 ความพึงพอใจของครูที่มีต่อการดำเนินการโครงการบริหารจัดการการเรียนการสอนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19)

วิธีการศึกษา : ประเมินความพึงพอใจของนักเรียน ผู้ปกครองที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19)

กลุ่มเป้าหมาย : เลือกแบบเจาะจงครูโรงเรียนวัดหนองศาลา (ประชานุกูล) จำนวน 22 คน

เครื่องมือ : แบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อการบริหารจัดการการเรียนการสอนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19)

การวิเคราะห์ข้อมูล : การวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

4.5 ถอดบทเรียนหลังดำเนินโครงการบริหารจัดการการเรียนการสอนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19)

วิธีการศึกษา : ถอดบทเรียนจากการประเมินโครงการภายหลังการประเมินโครงการ 3 ประเด็น ได้แก่ วิธีการบริหารจัดการการเรียนการสอนโดยใช้แผนบูรณาการ 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญที่ดี ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะ

แหล่งข้อมูล : ผลการประเมินขั้นตอนที่ 1 การประเมินบริบทของโครงการเกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน ปัญหา ความเหมาะสมของหลักการของโครงการความเหมาะสมของวัตถุประสงค์ของโครงการ ความสอดคล้องของกิจกรรมในโครงการกับโครงการและความเป็นไปได้ของโครงการ ขั้นตอนที่ 2 ประเมินปัจจัยนำเข้าของโครงการเกี่ยวกับความพร้อมของโรงเรียนในการดำเนินการโครงการ ความเหมาะสมของการบริหารจัดการ และการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ขั้นตอนที่ 3 ประเมินกระบวนการของโครงการเกี่ยวกับขั้นตอนการดำเนินการโครงการ ได้แก่ การสำรวจปัญหา (S) การวิเคราะห์ปัญหา (A) การวางแผนแก้ปัญหา (P) การดำเนินการแก้ปัญหา (A) และการประเมินผล (E) ขั้นตอนที่ 4 ประเมินผลผลิตของโครงการ

เครื่องมือ : แบบถอดบทเรียน

การวิเคราะห์ข้อมูล : การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการวิจัยพบว่าสภาพปัจจุบัน ปัญหาการบริหารจัดการการเรียนการสอนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) โดยภาพรวม ที่มีความต้องการจำเป็นที่สำคัญลำดับที่ 1 คือ ครูผู้สอน ลำดับที่ 2 คือ รูปแบบการจัดการเรียนการสอน ลำดับที่ 3 คือ เทคโนโลยีสนับสนุนการเรียนรู้ บริบทของโครงการเกี่ยวกับ หลักการ วัตถุประสงค์และกิจกรรมในโครงการมีความเหมาะสมสอดคล้องกับนโยบายของหน่วยงานต้นสังกัด ภายใต้บริบทพื้นที่ ความพร้อมของนักเรียน โครงการมีความเป็นไปได้สามารถปฏิบัติได้ ดังตารางที่ 1 และ 2

ตารางที่ 1 การจัดเรียงลำดับความสำคัญความต้องการจำเป็นเกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน ปัญหาการบริหารจัดการการเรียนการสอนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) โดยภาพรวม

รายการประเมิน	ค่าเฉลี่ยของ สภาพคาดหวัง (I)	ค่าเฉลี่ยของ สภาพเป็นจริง (D)	(I – D)	$PNI_{modified}$ (I – D)/D	ลำดับ
1.รูปแบบการจัดการเรียนการสอน	4.75	4.66	0.09	0.019	2
2.ครูผู้สอน	4.73	4.62	0.11	0.024	1
3.เทคโนโลยีสนับสนุนการเรียนรู้	4.78	4.71	0.07	0.015	3
รวม	4.75	4.67	0.08	0.017	

จากตารางที่ 1 พบว่า สภาพปัจจุบัน ปัญหาการบริหารจัดการการเรียนการสอนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) โดยภาพรวม ที่มีความต้องการจำเป็น $PNI_{modified}$ อยู่ระหว่าง 0.015-0.024 โดยภาพรวม $PNI_{modified}=0.017$ ข้อที่มีความต้องการจำเป็น ที่พบว่ามีค่าสำคัญลำดับที่ 1 คือ ครูผู้สอน (0.024) ลำดับที่ 2 คือ รูปแบบการจัดการเรียนการสอน (0.019) ลำดับที่ 3 คือ เทคโนโลยีสนับสนุนการเรียนรู้ (0.015) ตามลำดับ

ตารางที่ 2 สรุปการวิเคราะห์ข้อมูลการประเมินบริบทของโครงการเกี่ยวกับความเหมาะสมของหลักการของโครงการ ความเหมาะสมของวัตถุประสงค์ของโครงการ ความสอดคล้องของกิจกรรมในโครงการกับโครงการ และความเป็นไปได้ของโครงการ โดยคณะกรรมการสถานศึกษา คณะกรรมการที่ปรึกษา และครู

รายการประเมิน	เกณฑ์การประเมิน	ผลการประเมิน			สรุป
		μ	σ	แปลผล	
คณะกรรมการสถานศึกษา คณะกรรมการที่ปรึกษา					
1.ความเหมาะสมของหลักการของโครงการ	$\mu \geq 3.51, \sigma < 1$	4.63	0.48	มากที่สุด	ผ่าน
2.ความเหมาะสมของวัตถุประสงค์ของโครงการ	$\mu \geq 3.51, \sigma < 1$	4.56	0.54	มากที่สุด	ผ่าน
3.ความสอดคล้องของกิจกรรมในโครงการกับโครงการ	$\mu \geq 3.51, \sigma < 1$	4.67	0.47	มากที่สุด	ผ่าน
4.ความเป็นไปได้ของโครงการ	$\mu \geq 3.51, \sigma < 1$	4.61	0.51	มากที่สุด	ผ่าน
โดยรวม	$\mu \geq 3.51, \sigma < 1$	4.59	0.52	มากที่สุด	ผ่าน
ครู					
1.ความเหมาะสมของหลักการของโครงการ	$\mu \geq 3.51, \sigma < 1$	4.82	0.39	มากที่สุด	ผ่าน
2.ความเหมาะสมของวัตถุประสงค์ของโครงการ	$\mu \geq 3.51, \sigma < 1$	4.61	0.49	มากที่สุด	ผ่าน
3.ความสอดคล้องของกิจกรรมในโครงการกับโครงการ	$\mu \geq 3.51, \sigma < 1$	4.79	0.41	มากที่สุด	ผ่าน
4.ความเป็นไปได้ของโครงการ	$\mu \geq 3.51, \sigma < 1$	4.67	0.47	มากที่สุด	ผ่าน
โดยรวม	$\mu \geq 3.51, \sigma < 1$	4.67	0.47	มากที่สุด	ผ่าน
โดยภาพรวม	$\mu \geq 3.51, \sigma < 1$	4.63	0.50	มากที่สุด	ผ่าน

จากตารางที่ 2 พบว่า บริบทของโครงการเกี่ยวกับความเหมาะสมของหลักการของโครงการ ความเหมาะสมของวัตถุประสงค์ของโครงการ ความสอดคล้องของกิจกรรมในโครงการกับโครงการ และความเป็นไปได้ของโครงการ โดยรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\mu=4.63, \sigma= 0.50$) สูงค่าเฉลี่ยกว่าเกณฑ์ที่กำหนดผ่านเกณฑ์การประเมิน ผู้ประเมินโดยคณะกรรมการสถานศึกษา คณะกรรมการที่ปรึกษา โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\mu= 4.59, \sigma= 0.52$) ครูโดยรวม ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\mu= 4.67, \sigma= 0.47$)

2. ผลการวิจัยพบว่า การประเมินปัจจัยนำเข้าของโครงการเกี่ยวกับความพร้อมของโรงเรียนในการดำเนินการโครงการ ความเหมาะสมของการบริหารจัดการ การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีความพร้อมในการดำเนินการ ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 สรุปการวิเคราะห์ข้อมูลการประเมินปัจจัยนำเข้าของโครงการเกี่ยวกับความพร้อมของโรงเรียนในการดำเนินการโครงการ ความเหมาะสมของการบริหารจัดการ การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง โดย คณะกรรมการสถานศึกษา คณะกรรมการที่ปรึกษา ครู และ ผู้ปกครอง

รายการประเมิน	เกณฑ์การประเมิน	ผลการประเมิน			สรุป
		$\mu, \bar{X}$	$\sigma, S.D.$	แปลผล	
คณะกรรมการสถานศึกษา					
คณะกรรมการที่ปรึกษา					
1.ความพร้อมของโรงเรียนในการดำเนินการโครงการ	$\mu \geq 3.51, \sigma < 1$	4.68	0.50	มากที่สุด	ผ่าน
2.ความเหมาะสมของการบริหารจัดการ	$\mu \geq 3.51, \sigma < 1$	4.62	0.49	มากที่สุด	ผ่าน
3.การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง	$\mu \geq 3.51, \sigma < 1$	4.64	0.48	มากที่สุด	ผ่าน
โดยรวม	$\mu \geq 3.51, \sigma < 1$	4.65	0.49	มากที่สุด	ผ่าน
ครู					
1.ความพร้อมของโรงเรียนในการดำเนินการโครงการ	$\mu \geq 3.51, \sigma < 1$	4.81	0.39	มากที่สุด	ผ่าน
2.ความเหมาะสมของการบริหารจัดการ	$\mu \geq 3.51, \sigma < 1$	4.77	0.45	มากที่สุด	ผ่าน
3.การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง	$\mu \geq 3.51, \sigma < 1$	4.73	0.45	มากที่สุด	ผ่าน
โดยรวม	$\mu \geq 3.51, \sigma < 1$	4.78	0.42	มากที่สุด	ผ่าน
ผู้ปกครอง					
1.ความพร้อมของโรงเรียนในการดำเนินการโครงการ	$\bar{X} \geq 3.51, S.D. < 1$	4.73	0.46	มากที่สุด	ผ่าน
2.ความเหมาะสมของการบริหารจัดการ	$\bar{X} \geq 3.51, S.D. < 1$	4.67	0.49	มากที่สุด	ผ่าน
3.การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง	$\bar{X} \geq 3.51, S.D. < 1$	4.65	0.48	มากที่สุด	ผ่าน
โดยรวม	$\bar{X} \geq 3.51, S.D. < 1$	4.70	0.47	มากที่สุด	ผ่าน
โดยภาพรวม	$\bar{X} \geq 3.51, S.D. < 1$	4.70	0.47	มากที่สุด	ผ่าน

จากตารางที่ 3 พบว่า การประเมินปัจจัยนำเข้าของโครงการเกี่ยวกับความพร้อมของโรงเรียนในการดำเนินการโครงการ ความเหมาะสมของการบริหารจัดการ การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.70, S.D.=0.47$) ค่าเฉลี่ยสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด ผ่านเกณฑ์การประเมิน เมื่อพิจารณาแต่ละกลุ่มผู้ประเมิน คณะกรรมการสถานศึกษา คณะกรรมการที่ปรึกษา โดยรวม ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\mu=4.65, \sigma=0.49$) ครูโดยรวม ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\mu=4.78, \sigma=0.42$) ผู้ปกครองโดยรวม ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.70, S.D.=0.47$)

3. ผลการวิจัยพบว่า มีการปฏิบัติตามขั้นตอนการดำเนินการของโครงการในระดับมากที่สุด ดังในตารางที่ 4

ตารางที่ 4 สรุปการวิเคราะห์ข้อมูลการประเมินกระบวนการของโครงการเกี่ยวกับขั้นตอนการดำเนินการโครงการ ได้แก่ การสำรวจปัญหา (S) การวิเคราะห์ปัญหา (A) การวางแผนแก้ปัญหา (P) การดำเนินการแก้ปัญหา (A) และการประเมินผล (E) โดยครู

รายการประเมิน	เกณฑ์การประเมิน	ผลการประเมิน			สรุป
		μ	σ	แปลผล	
1.การสำรวจปัญหา (S)	$\mu \geq 3.51, \sigma < 1$	4.77	0.42	มากที่สุด	ผ่าน
2.การวิเคราะห์ปัญหา (A)	$\mu \geq 3.51, \sigma < 1$	4.65	0.48	มากที่สุด	ผ่าน
3.การวางแผนแก้ปัญหา (P)	$\mu \geq 3.51, \sigma < 1$	4.80	0.30	มากที่สุด	ผ่าน
4.การดำเนินการแก้ปัญหา (A)	$\mu \geq 3.51, \sigma < 1$	4.79	0.41	มากที่สุด	ผ่าน
5.การประเมินผล (E)	$\mu \geq 3.51, \sigma < 1$	4.77	0.42	มากที่สุด	ผ่าน
โดยรวม	$\mu \geq 3.51, \sigma < 1$	4.75	0.43	มากที่สุด	ผ่าน

จากตารางที่ 4 การประเมินกระบวนการของโครงการ ได้แก่ การสำรวจปัญหา (S) การวิเคราะห์ปัญหา (A) การวางแผนแก้ปัญหา (P) การดำเนินการแก้ปัญหา (A) และการประเมินผล (E) โดยรวม ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\mu = 4.75, \sigma = 0.43$) ค่าเฉลี่ยสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด ผ่านเกณฑ์การประเมิน และเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ ได้แก่ การวางแผนแก้ปัญหา (P) ($\mu = 4.80, \sigma = 0.30$) การดำเนินการแก้ปัญหา (A) ($\mu = 4.79, \sigma = 0.41$) การสำรวจปัญหา (S) และ การประเมินผล (E) ค่าเฉลี่ยเท่ากัน ($\mu = 4.77, \sigma = 0.42$) การวิเคราะห์ปัญหา (A) ($\mu = 4.65, \sigma = 0.48$) ตามลำดับ

4. ผลการวิจัยพบว่า การประเมินผลผลิตของโครงการผ่านเกณฑ์การประเมิน 7 รายการประเมิน และไม่ผ่านเกณฑ์การประเมิน 1 รายการประเมิน ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 สรุปการวิเคราะห์ข้อมูลผลผลิตของโครงการบริหารจัดการการเรียนการสอนโดยประยุกต์ใช้แนวทางการทรงงานตามรอยพระยุคลบาท (SAPAE) ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) โรงเรียนวัดหนองศาลา (ประชานุกูล)

รายการประเมิน	เกณฑ์การประเมิน	ผลการประเมิน			สรุป
		$\mu, \bar{X}$	$\sigma, S.D.$	แปลผล	
คุณภาพการจัดการเรียนการสอนของครู					
ผู้ปกครอง	$\bar{X} \geq 3.51, S.D. < 1$	4.77	4.77	มากที่สุด	ผ่าน
คุณภาพของนักเรียน					
ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับสถานศึกษา	โดยภาพรวมคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 70 ขึ้นไป	78.00			ผ่าน
ผลการทดสอบระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET)					
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6	โดยภาพรวมมีคะแนนเฉลี่ยเพิ่มสูงขึ้นร้อยละ 3	คะแนนเฉลี่ยลดลงร้อยละ 5.44			ไม่ผ่าน
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3		คะแนนเฉลี่ยลดลงร้อยละ 4.35			ไม่ผ่าน
ผลการประเมินสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน	โดยรวมอยู่ในระดับ	ร้อยละ 99.89			ผ่าน
ผลการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตร	ดี-ดีเยี่ยม ร้อยละ 80 ขึ้นไป	ร้อยละ 99.00			ผ่าน

ความพึงพอใจต่อการจัดการการเรียนการสอน ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อ ไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19)					
นักเรียน	$\bar{X} \geq 3.51, S.D. < 1$	4.40	0.66	มาก	ผ่าน
ผู้ปกครอง	$\bar{X} \geq 3.51, S.D. < 1$	4.39	0.70	มาก	ผ่าน
ความพึงพอใจต่อการบริหารจัดการการเรียน การสอนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรค ติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19)					
ครู	$\mu \geq 3.51, \sigma < 1$	4.70	0.46	มากที่สุด	ผ่าน

จากตารางที่ 5 พบว่า 1) คุณภาพการจัดการเรียนการสอนของครูโดยใช้แผนบูรณาการ 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยภาพรวมค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.38, S.D.=0.67$) 2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับสถานศึกษา ระดับสถานศึกษา 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยภาพรวมมีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 78.00 3) ผลการทดสอบระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 คะแนนเฉลี่ยลดลงร้อยละ 5.44 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 คะแนนเฉลี่ยลดลงร้อยละ 4.35 4) ผลการประเมินสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน โดยภาพรวม อยู่ในระดับดี-ดีเยี่ยม คิดเป็นร้อยละ 99.89 5) ผลการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตร โดยภาพรวมอยู่ในระดับดี-ดีเยี่ยม คิดเป็นร้อยละ 99.00 6) ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.40, S.D.=0.66$) 7) ความพึงพอใจของผู้ปกครองที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.39, S.D.=0.70$) 8) ความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารจัดการการเรียนการสอนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\mu =4.70, \sigma=0.46$)

ผลการถอดบทเรียน พบว่า 1) การจัดการเรียนการสอนในรูปแบบ On-Hand โดยใช้แผนบูรณาการ 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ เน้นนักเรียนเป็นสำคัญ เป็นวิธีการเรียนการสอนที่มีความยืดหยุ่น นักเรียนไม่เครียด และสามารถบูรณาการกับชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสมกับบริบทความพร้อมของนักเรียน 2) สร้างความเข้าใจให้กับผู้ปกครองสามารถคอยดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่บ้าน ให้เกิดการเรียนรู้มากที่สุด โดยสื่อสารกับผู้ปกครองและนักเรียนพร้อมกัน เอื้ออำนวยต่อการสื่อสารสร้างความเข้าใจ ติดตามงาน สอบถามปัญหา อุปสรรค ทุกวัน เพื่อเป็นพี่เลี้ยงให้ผู้ปกครองและนักเรียนสามารถดำเนินการเรียนรู้ และ 3) การนิเทศติดตามการจัดการเรียนการสอนด้วย PLC ร่วมกันระหว่างครูและผู้บริหาร ได้แก่ ขั้นที่ 1 เรียนรู้เป้าหมาย ขั้นที่ 2 แลกเปลี่ยนประสบการณ์ ขั้นที่ 3 สะท้อนปัญหา ขั้นที่ 4 พัฒนาสร้างสรรค์ ขั้นที่ 5 นำสู่การปฏิบัติ ปัญหาอุปสรรค ได้แก่ ปัจจัยหลายๆ อย่างที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ของนักเรียน เช่น ความมีวินัยในการเรียน การแสวงหาความรู้ของนักเรียน โอกาสการเข้าถึงข้อมูลความรู้ต่างๆ โดยเทคโนโลยีมีความแตกต่างกัน การควบคุมดูแล สนับสนุนช่วยเหลือของผู้ปกครอง ซึ่งผู้ปกครองหลายคนอายุมากแล้ว ข้อเสนอแนะ ได้แก่ การเรียนการสอนรูปแบบ On-Hand โดยใช้แผนบูรณาการ 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ครูต้องพูดคุยและทำความเข้าใจร่วมกันโดยความใส่ใจอย่างมาก เมื่อมีการออกแบบแผนบูรณาการได้ดีแล้วต้องดำเนินการ

ให้นักเรียนและผู้ปกครอง สามารถเข้าใจ และเรียนรู้ ภาระงานหรือชิ้นงานที่ได้รับมอบหมายได้ในเวลาที่กระชั้นรวดเร็วเป็นไปตามมาตรการโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19)

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้พบผลการวิจัยที่สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

1. การประเมินบริบทของโครงการเกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน ปัญหา ความพร้อมของโรงเรียน ความเหมาะสมของหลักการ ความสอดคล้องกับนโยบายหน่วยงานต้นสังกัด ความเหมาะสมของวัตถุประสงค์ และความสอดคล้องของกิจกรรมในโครงการกับโครงการ พบว่า สภาพปัจจุบัน ปัญหาการบริหารจัดการการเรียนการสอนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) โดยภาพรวม มีความต้องการจำเป็นสำคัญลำดับที่ 1 คือ ครูผู้สอน ลำดับที่ 2 คือ รูปแบบการจัดการเรียนการสอน ลำดับที่ 3 คือ เทคโนโลยีสนับสนุนการเรียนรู้ หมายความว่า ครูผู้สอนมีความจำเป็นต้องได้รับการส่งเสริมพัฒนาเป็นลำดับแรก อาจเนื่องจากการเรียนการสอนในปีการศึกษา 2563 เน้นความปลอดภัยของครู นักเรียนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง มีรูปแบบต่างจากเดิม ครูต้องปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและเรียนรู้มากขึ้น ทั้งการจัดการเรียนการสอน การใช้สื่อเทคโนโลยีสนับสนุนการเรียนรู้ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้และด้านอื่นๆ ครูอาจเกิดความเครียด สอดคล้องกับงานวิจัยของวชิรชล คำศิริรักษ์ (2563) วิจัยเรื่องสภาพที่เป็นจริง สภาพที่คาดหวัง และความต้องการจำเป็นการบริหารจัดการโรงเรียนในสถานการณ์การแพร่ระบาดโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ของโรงเรียนคุณภาพประจำ ผลการวิจัยพบว่า ความต้องการจำเป็นในการเตรียมแนวปฏิบัติด้านการจัดการความเครียดครูและบุคลากรทางการศึกษา สูงสุด 1 ใน 5 อันดับแรก และสอดคล้องกับ อานันท์ สิริพิทักษ์เกียรติ และคณะ (2564) วิจัยเรื่องโครงการวิจัยถอดบทเรียนการจัดการเรียนการสอนในรูปแบบออนไลน์ในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดไวรัส COVID-19 ของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พบว่า คณาจารย์ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ในระดับมาก และมีความพยายามอย่างมากในการปรับการเรียนการสอน ในส่วนของผลการประเมินบริบทของโครงการเกี่ยวกับ หลักการ วัตถุประสงค์และกิจกรรมในโครงการมีความเหมาะสม สอดคล้องกับนโยบายของหน่วยงานต้นสังกัด ภายใต้บริบทพื้นที่ ความพร้อมของนักเรียน โครงการมีความเป็นไปได้สามารถปฏิบัติได้ อาจเป็นเพราะมีการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาการจัดการเรียนการสอนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) จากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องโดยเฉพาะผู้ปกครอง การเยี่ยมบ้านของนักเรียน เพื่อรับฟังข้อสะท้อนผล จึงส่งผลให้การเตรียมการกำหนดหลักการ วัตถุประสงค์ของโครงการและการกำหนดกิจกรรมในโครงการได้เหมาะสม และสอดคล้องกับนโยบายหน่วยงานต้นสังกัดภายใต้บริบทพื้นที่ ความพร้อมของนักเรียน โครงการมีความเป็นไปได้สามารถปฏิบัติได้จริง สอดคล้องกับจิระพงษ์ สุริยา (2563) วิจัยเรื่องการประเมินโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนสรรพวิทยาคม พบว่า บริบทของโครงการด้านความสอดคล้องระหว่างวัตถุประสงค์ของโครงการกับนโยบาย ความเหมาะสมของโครงการและความเป็นไปได้ของโครงการโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับศิริรัตน์ นิลนาถ (2562) วิจัยเรื่องการประเมินโครงการการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการพัฒนาท้องถิ่นของโรงเรียน ในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดพิจิตร พบว่า ด้านสภาพแวดล้อมโดยภาพรวมมีความสอดคล้องอยู่ในระดับมากที่สุด หลักการ ตลอดจนวัตถุประสงค์ของโครงการ มีความสอดคล้องกับนโยบายในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา บริบทของโรงเรียนและสภาพชุมชน ความต้องการของนักเรียน ครู ผู้ปกครองและชุมชน มีความชัดเจนสามารถนำไปปฏิบัติได้จริงและเอื้อต่อการจัดการศึกษา

2. การประเมินปัจจัยนำเข้าของโครงการเกี่ยวกับความพร้อมของบุคลากร ความเพียงพอของงบประมาณ ความพร้อมของสื่อวัสดุอุปกรณ์ ความเหมาะสมของการบริหารจัดการและการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง พบว่า ด้านปัจจัยนำเข้า มีการสร้างความรู้ความเข้าใจ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ปัญหา อุปสรรค ในการดำเนินการจัดการเรียนการสอนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ในปีการศึกษา 2563 อย่างต่อเนื่อง สร้างความร่วมมือระหว่างผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง และมีการปรับแก้ไข อยู่ตลอดเวลาเมื่อพบปัญหา ผลการประเมินปัจจัยนำเข้า พบว่า โรงเรียนมีนโยบายที่เอื้อต่อการดำเนินการ ครู ผู้บริหาร งบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ของโรงเรียนมีความพร้อมต่อการดำเนินการ การบริหารจัดการโครงการมีความเหมาะสม ผู้ปกครอง/ชุมชน/กรรมการสถานศึกษา/กรรมการที่ปรึกษามีส่วนร่วมดำเนินการ ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับพัชราภรณ์ ธิบุตธิชัย (2549) วิจัยเรื่องการประเมินโครงการการพัฒนากระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นการปฏิบัติจริง โรงเรียนวัดบ้านโป่ง “สามัคคีคุณูปถัมภ์” อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี พบว่า โรงเรียนมีความพร้อมด้านบุคลากร งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ สอดคล้องกับเกณฑ์ที่กำหนด สอดคล้องกับพิลาสิทธิ์ ธรรมสมบูรณ์ (2553) วิจัยเรื่องการประเมินโครงการการพัฒนาครูด้านการเรียนการสอนแบบบูรณาการ โรงเรียนสุริยวงศ์ อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี พบว่า โรงเรียนมีความพร้อมด้านบุคลากร งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ เป็นไปตามเกณฑ์การประเมิน และสอดคล้องกับยุพิน รอดประพันธ์ (2561) วิจัยเรื่องการประเมินโครงการโรงเรียนคุณธรรมโดยประยุกต์ใช้รูปแบบการประเมินซีป (CIPP Model) โรงเรียนวัดห้วยธารทหาร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 3 พบว่า ปัจจัยนำเข้าของโครงการ ในภาพรวมระดับมาก มีแผนการดำเนินงานตามโครงการอย่างชัดเจน งบประมาณเพียงพอ ดังนั้นการดำเนินการโครงการมีความเป็นไปได้ที่สามารถปฏิบัติได้ และตรงตามบริบทพื้นที่ที่มีความพร้อมของนักเรียน

3. การประเมินกระบวนการของโครงการเกี่ยวกับการสำรวจปัญหา (S) การวิเคราะห์ปัญหา (A) การวางแผนแก้ปัญหา (P) การดำเนินการแก้ปัญหา (A) และการประเมินผล (E) พบว่า การประเมินกระบวนการของโครงการ ขั้นตอนได้แก่ การสำรวจปัญหา (S) การวิเคราะห์ปัญหา (A) การวางแผนแก้ปัญหา (P) การดำเนินการแก้ปัญหา (A) และการประเมินผล (E) ทั้ง 5 ขั้นตอนมีการปฏิบัติตามขั้นตอนการดำเนินการของโครงการในระดับมากที่สุด ผลการประเมินเป็นเช่นนี้ อาจเนื่องจากการศึกษาสภาพปัญหา วิเคราะห์สภาพปัญหาและหาสาเหตุของปัญหา สรุปประเด็นของปัญหา การบริหารจัดการการเรียนการสอนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ปีการศึกษา 2563 ประกอบกับการดำเนินการ ในปีการศึกษา 2564 มีการศึกษาบริบทและความเป็นไปได้ในการดำเนินการโครงการ โดยความร่วมมือของทุกๆ ฝ่าย โดยเฉพาะครูผู้ซึ่งอยู่ใกล้ชิดกับผู้ปกครองและนักเรียนมากที่สุด จึงเป็นผู้มีความเข้าใจปัญหาและบริหารจัดการเรียนการสอนอย่างชัดเจน และมีการเรียนรู้ พัฒนาร่วมกันสอดคล้องกับศิริรัตน์ นิลนาถ (2562) วิจัยเรื่องการประเมินโครงการการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการพัฒนาท้องถิ่นของโรงเรียน ในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดพิจิตร พบว่า ด้านกระบวนการ โดยภาพรวมมีประสิทธิภาพอยู่ในระดับมากที่สุด สถานศึกษามีการกำหนดขั้นตอนในการจัดทำแต่ละโครงการ มีความชัดเจน สอดคล้องกับยุพิน รอดประพันธ์ (2561) วิจัยเรื่องการประเมินโครงการโรงเรียนคุณธรรมโดยประยุกต์ใช้รูปแบบการประเมินซีป (CIPP Model) โรงเรียนวัดห้วยธารทหาร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 3 พบว่า กระบวนการดำเนินงานของโครงการ ขณะดำเนินงานตามโครงการมีการแก้ไขปรับปรุงวิธีการเมื่อพบปัญหาบกพร่อง จากผลการดำเนินการดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงกระบวนการบริหารที่มีประสิทธิภาพที่ได้ประยุกต์

แนวทางการทรงงานตามรอยพระยุคลบาท (SAPAE) ที่มีความหมายสอดคล้องกับ หลักการทรงงาน เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา อันเป็นหลักการบริหารที่แก้ไขปัญหาได้ตรงจุดมีความรอบคอบ มีเหตุผล บนพื้นฐานความรู้และข้อมูลที่ใช้ประกอบการตัดสินใจดำเนินการ

4. การประเมินผลผลิตของโครงการบริหารจัดการการเรียนการสอนโดยประยุกต์ใช้แนวทางการทรงงานตามรอยพระยุคลบาท (SAPAE) ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) โรงเรียนวัดหนองศาลา (ประชานุกูล) พบว่า การประเมินผลผลิตของโครงการผ่านเกณฑ์การประเมิน 7 รายการประเมิน และไม่ผ่านเกณฑ์การประเมิน 1 รายการประเมิน ได้แก่ ผลการทดสอบระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปีการศึกษา 2563 และ 2564 มีคะแนนเฉลี่ยลดลง ผลการประเมินเป็นเช่นนี้อาจเกี่ยวข้องกับวิธีการจัดการเรียนการสอนในรูปแบบ On-Hand โดยใช้แผนบูรณาการมีความยืดหยุ่นตามบริบทความพร้อมของนักเรียน และอาจเนื่องจากการเข้าถึงการเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยีได้น้อยมาก และมีปัจจัยหลายๆ อย่างที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ของนักเรียน เช่น ความมีวินัยในการเรียน การแสวงหาความรู้ของนักเรียน โอกาสการเข้าถึงข้อมูลความรู้ต่างๆ โดยเทคโนโลยีมีความแตกต่างกัน การเรียนการสอนที่ดีที่สุดและเหมาะสมกับเด็กไทย คือการเรียนการสอนในห้องเรียนสภาวะปกติ หรือปรับเปลี่ยนการเรียนการสอนในหลายวิธีการหรือหลายรูปแบบ (อนาคต โรงเรียนอาจอยู่ที่บ้านหรือ ณ ที่ใดก็ได้) ซึ่งสอดคล้องกับเจตนาของ อึ้งวงศ์ และคณะ (2563) ศึกษาเรื่องรูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับนักเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์โควิด-19 พบว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษาที่ใช้ในสถานการณ์โควิด-19 มีผลกระทบทางลบต่อผู้เรียน ได้แก่ นักเรียนต้องปรับเวลา สถานที่ และการเรียนใหม่ นักเรียนได้รับการฝึกปฏิบัติลดลง ไม่สามารถปฏิบัติกิจกรรมทางการเรียนร่วมกับเพื่อน เสียโอกาสทางการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ภายนอกและการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง และการเรียนออนไลน์นักเรียนขาดความกระตือรือร้นความรับผิดชอบ

องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่องรายงานการประเมินและถอดบทเรียนโครงการบริหารจัดการการเรียนการสอนโดยประยุกต์ใช้แนวทางการทรงงานตามรอยพระยุคลบาท (SAPAE) ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) โรงเรียนวัดหนองศาลา (ประชานุกูล) ผู้วิจัยเสนอองค์ความรู้จากการวิจัย โดยมีการบริหารจัดการศึกษาด้วย PLAN 2TR Model ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 วางแผนสู่เป้าหมาย ขั้นตอนที่ 2 พัฒนาครูสู่ผลลัพธ์ ขั้นตอนที่ 3 กำกับติดตามครูด้วย PLC และขั้นตอนที่ 4 สะท้อนผลลัพธ์ สำหรับการบริหารจัดการศึกษาในโรงเรียนที่เน้นการพัฒนา และการกำกับ ติดตามการทำงานของครูโดยใช้ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพเป็นเครื่องมือที่สำคัญ ผู้วิจัยสรุปดังภาพที่ 1 ดังนี้

ภาพที่ 1 การบริหารจัดการศึกษาด้วย PLAN 2TR Model

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ผู้บริหารควรควรนำผลการประเมินโครงการไปใช้ปรับประยุกต์กับจุดที่ควรพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เกิดคุณภาพของนักเรียน ตรงตามเป้าหมาย วิสัยทัศน์การพัฒนาของโรงเรียนให้เกิดรูปธรรมหรือเป็นเอกลักษณ์ของโรงเรียน ชุมชนให้การยอมรับและสามารถเป็นแบบอย่างให้แก่โรงเรียนอื่นได้

1.2 โรงเรียนควรนำผลการประเมินโครงการมาวิเคราะห์จุดเด่น จุดที่ควรพัฒนา เพื่อกำหนดรูปแบบและแนวทางพัฒนามาประยุกต์ใช้กับการบริหารจัดการเรียนการสอนในสภาวะปกติเพื่อต่อยอดการดำเนินการที่ดีของโรงเรียนให้เป็นเชิงประจักษ์ หรือในสภาวะที่ไม่อาจคาดคิดในอนาคตเพื่อเป็นการเตรียมความพร้อม

1.3 ครูและผู้บริหารนำข้อมูลการประเมินโครงการ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมาทบทวนวางแผนคุณภาพการจัดการเรียนการสอน/จัดการเรียนรู้ของครู และการนิเทศกำกับติดตามด้วยชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรวิจัยพัฒนารูปแบบชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาในด้านต่างๆ ที่มีคุณภาพไม่เป็นไปตามเป้าหมายของสถานศึกษา โดยเฉพาะภาระงานที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพด้านผู้เรียน

2.2 ควรวิจัยการประเมินโครงการต่างๆ ของสถานศึกษา ในระดับชั้นเรียน กลุ่มงาน และระดับสถานศึกษา โดยใช้รูปแบบการประเมินของสตฟเฟิลบีม (Stufflebeam) หรือรูปแบบอื่นๆ

2.3 ควรส่งเสริมให้ครูประเมินหลักสูตร/การจัดการเรียนการสอน/การจัดกิจกรรมการเรียนรู้/ประเมินโครงการเพื่อพัฒนาและยกระดับคุณภาพของนักเรียนในด้านต่างๆ ตามนโยบายจุดเน้นของสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2563). การเตรียมความพร้อมของกระทรวงศึกษาธิการ ก่อนเปิดภาคเรียน 1 กรกฎาคม 2563. แหล่งที่มา <https://moe360.blog/> สืบค้นเมื่อ 2 ธ.ค. 2563.
- เก็จกนก เอื้อวงศ์ และคณะ. (2563). รายงานการศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับนักเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ COVID-19. รายงานการวิจัย. สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- จิระพงษ์ สุริยา. (2563). การประเมินโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนสรรพวิทยาคม. *ครุสภาวิทยารจารย์*. 1(3). 68-77.
- ธีรศักดิ์ อุ่นอารมณ์เลิศ. (2557). การประเมินโครงการ Project Evaluation. พิมพ์ครั้งที่ 3. นครปฐม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- พัชรภรณ์ ธิปฤทธิชัย. (2549). การประเมินโครงการการพัฒนากระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นการปฏิบัติจริง โรงเรียนวัดบ้านโป่ง “สามัคคีคุณูปถัมภ์” อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง.
- พิลาสิทธิ์ ธรรมสมบูรณ์. (2553). การประเมินโครงการการพัฒนาครูด้านการเรียนการสอนแบบบูรณาการ โรงเรียนสุริยวงศ์ อำเภอมือง จังหวัดราชบุรี. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง.
- พิสิฐ โอ่งเจริญ. (2560). ถอดบทเรียน การบริหารโครงการภาครัฐ. กรุงเทพมหานคร: ทูเดเตอร์เอ็ดดูเทนเนอร์.
- ยุพิน รอดประพันธ์. (2561). การประเมินโครงการโรงเรียนคุณธรรมโดยประยุกต์ใช้รูปแบบการประเมินชิป (CIPP Model) โรงเรียนวัดห้วยธารทหาร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 3. รายงานวิจัย. นครสวรรค์: โรงเรียนห้วยธารทหาร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 3.
- วชิรตล คำศิริรักษ์. (2563). สภาพที่เป็นจริง สภาพที่คาดหวังและความต้องการจำเป็นการบริหารจัดการโรงเรียนในสถานการณ์การแพร่ระบาดโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ของโรงเรียนคุณภาพประจำ. รายงานวิจัย. หนองคาย: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 21.
- วัฒนา วงศ์เกียรติรัตน์. (2556). การวางแผนและการประเมินผลโครงการแบบมุ่งเน้นผลงานในภาครัฐ. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ศิริรัตน์ นิลนาท. (2562). การประเมินโครงการการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการพัฒนาท้องถิ่นของโรงเรียน ในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดพิจิตร. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- ศุภวัตร พลายน้อย. (2562). นานาวิธีวิทยาการถอดบทเรียนและการสังเคราะห์ความรู้. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร: พี.เอ.อีฟวิ่ง.
- สมคิด พรหมจ้อย. (2563). เทคนิคการประเมินโครงการ. พิมพ์ครั้งที่ 7. นนทบุรี: จตุพรดีไซน์.
- สมหวัง พิธิยานุวัฒน์. (2559). วิธีการประเมินศาสตร์แห่งคุณค่า. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สิน พันธุ์พินิจ. (2555). เทคนิคการวางแผนและประเมินผลโครงการ. กรุงเทพมหานคร: ส.เอเซียเพรส (1989).
- สุวรรณ นาควิบูลย์วงศ์. (2557). การติดตามและประเมินผลโครงการ: แนวคิดสู่การปฏิบัติ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมการเกษตรแห่งประเทศไทย.
- อานันท์ สีสพิทักษ์เกียรติ และคณะ. (2564). โครงการวิจัยถอดบทเรียนการจัดการเรียนการสอนในรูปแบบออนไลน์ในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดไวรัส COVID-19 ของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่. รายงานวิจัย. เชียงใหม่: ศูนย์นวัตกรรมการสอนและการเรียนรู้ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.